

Участие на работниците и служителите в безопасността и здравето при работа

ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО

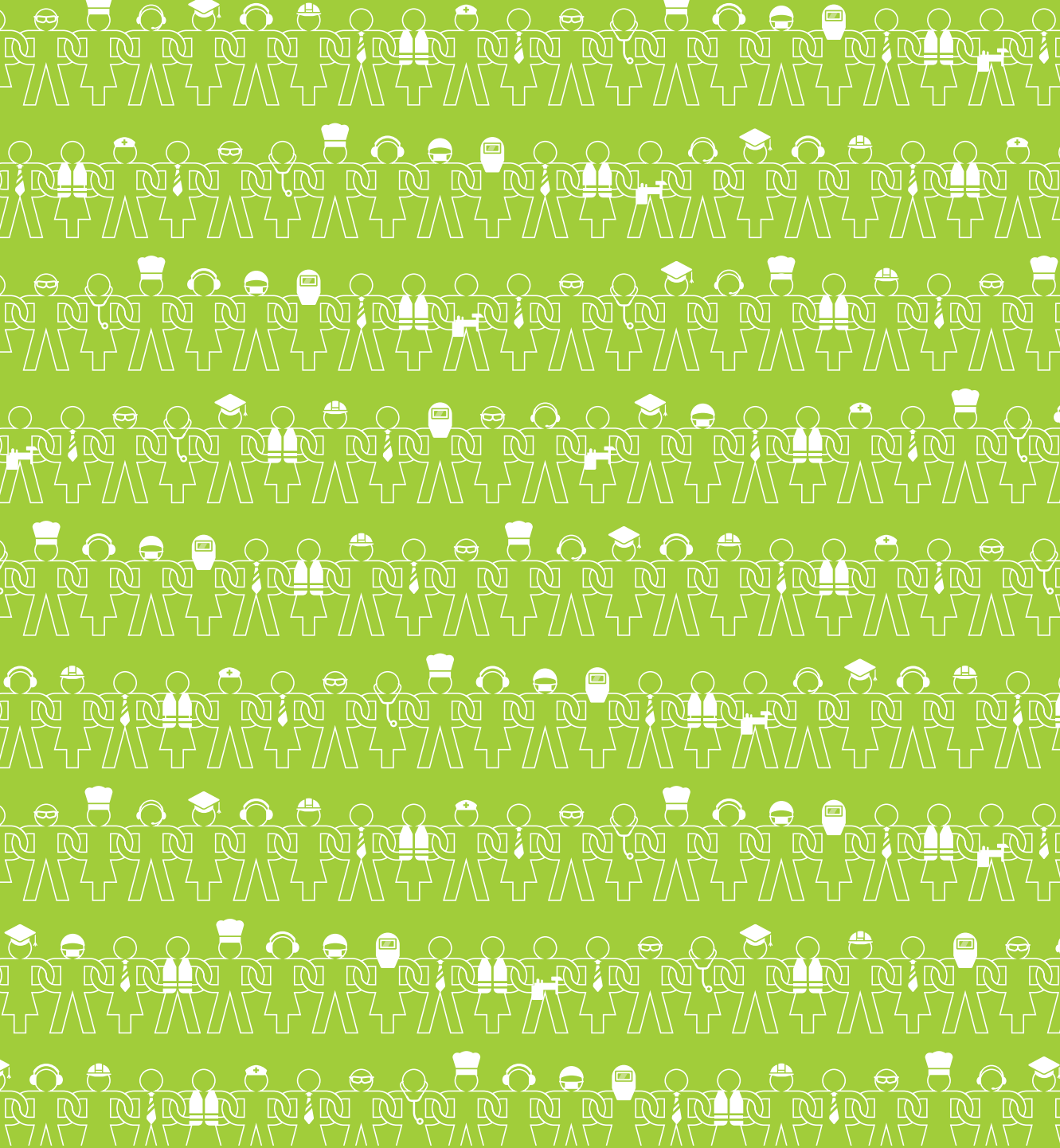
Европейска агенция
за безопасност и здраве
при работа

European Trade Union Confederation (ETUC)
Confédération européenne des syndicats (CES)

Здравословни
работни места

Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да намерите отговори на въпросите, които си задавате за Европейския съюз.

Единен безплатен номер (*): 00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Някои мобилни оператори не разрешават достъп до номера, започващи с 00 800, или могат да таксуват тези обаждания.

Допълнителна информация за **Европейския съюз** можете да намерите в интернет (<http://europa.eu>).

В края на изданието ще намерите библиографско каре.

© Европейска агенция за безопасност и здраве при работа, 2012 г.

Съдържание

Увод	4
Въведение: Защо участието на работниците е важно?	6
Ролята на работодателите	9
Ролята на работниците	10
Ролята на представителите на работниците	12
Контролни списъци за ефективно участие на работниците	13
Източници и допълнителна информация	17
За кампанията	18

*„Работниците и ръководителите
трябва да работят в тясно
сътрудничество, за да намерят
решения на общите проблеми.“*

Увод

Christa Sedlatschek,

Директор на Европейската агенция за
безопасност и здраве при работа

В течение на последните десетилетия европейските работници се радваха на подобрения в безопасността и здравето. Въпреки това европейските работници са все така жертви на недопустим брой злополуки, болести и смъртни случаи при работа. За да се подобри безопасността и здравето при работа, работниците и ръководителите трябва да работят в тясно сътрудничество, за да намерят решения на общите проблеми.

За работниците важно е да се предпазят от наранявания при своята работа. За работодателите важно е да получат помощ, за да установят действителните проблеми, да намерят правилните решения и да разполагат с мотивирана работна сила. Поради тези причини **Кампанията за здравословни работни места 2012—2013 г.** на **EU-OSHA** си поставя за цел да насърчи ръководителите, работниците, техните представители и другите заинтересовани страни да обединят усилията си за подобряване на безопасността и здравето.

Настоящото практическо ръководство за участието на работниците и служителите в безопасността и здравето при работа описва какво означава на практика ефективно участие и какво работниците и техните представители могат да направят за намаляване на рисковете на работното място. То подчертава, че работниците трябва да имат активна роля и да работят заедно с колегите и ръководителите си, за да постигнат съществени подобрения на своите работни места. В него се обяснява как отделните работници могат да вземат по-активно участие, но то трябва и да помогне на техните представители да работят с работодателите им за подобряване на участието на цялата работна сила — ръководители, работници и техните представители. Общата цел е да се помогне за насърчаването на открит диалог и култура, при която здравето и безопасността са част от ролите на всички.

Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC) одобрява изцяло настоящото ръководство, тъй като основен принцип на нашата организация е правото на достойни условия на труд и подобряването на безопасността, здравето и благополучието на работниците и служителите за благо на всички. ETUC, членуващите при нас национални профсъюзи и нашите европейски индустриални федерации гледат на информацията, консултациите и участието на работниците като на ключ за постигането на тези цели и за насърчване на иновациите, производителността и растежа в Европа.

Поради тези причини и не само заради тях ние активно поощряваме работниците и техните представители да работят със своите работодатели за подобряване на безопасността и здравето на работното място. В подкрепа на тази съществена част от управлението на безопасността ще насърчаваме нашите членове и работодателите да използват настоящото ръководство и да осигурят провеждането на истински и реален диалог по въпросите на здравето и безопасността. Ще настояваме освен това пред инспекторатите по труда да изиграят своята роля за насърчване на реално включване на работниците и служителите и за ограничаване на лошите практики.

Ще работим за решаване на нарастващия проблем на работническите представители, на които се налага да работят допълнителни часове, за да се справят с редовната си работа, както и със задачите си да представляват работниците. Искаме да се убедим, че представителите на работниците получават необходимата им подкрепа не само от работодателите, но и от работниците, които представляват, както и от профсъюзите. Ние провеждаме кампании за мерки за увеличаване на участието на работниците, техните представители и профсъюзите, за да помогнем работниците винаги да се завръщат живи и здрави след работния ден.

Bernadette Ségol,

Генерален секретар на ETUC

European Trade Union Confederation (ETUC)
Confédération européenne des syndicats (CES)

Въведение: Защо участието на работниците е важно?

Всяка година в ЕС над 5580 души губят живота си в резултат от трудови злополуки. Други 159 000 души умират в резултат на свързани с работата болести. Голяма част от тези хора могат да бъдат спасени, ако рисковете на работното място се управляват разумно и правилно чрез прогнозиране на рисковете и въвеждане на адекватни мерки.

Докато работодателите имат задължението да осигурят работни места, където рисковете за здравето и безопасността са надлежно контролирани, законът изисква работниците и служителите също да помагат. Освен това работодателите трябва да се консултират с работниците и техните представители като част от процеса. Ръководителите нямат решения на всички проблеми, свързани със здравето и безопасността. Работниците и техните представители имат подробни знания и опит за това как се върши дадена работа и какви са последиците за тях. Поради тази причина работните места, на които работниците допринасят активно за здравето и безопасността, често имат по-ниско ниво на риск на работното място и по-малко злополуки (¹).

„Ако на работниците се даде възможност да участват в изграждането на системи за безопасен труд, то те ще могат да съветват, да предлагат и да изискват подобрения.“

В какво се изразява участието на работниците?

Участието на работниците в здравето и безопасността е прост двупосочен процес, при който работодателите и техните работници/представители на работниците:

- говорят помежду си;
- изслушват тревогите на страните;
- разглеждат и споделят мнения и информация;
- обсъждат своевременно проблемите;
- изслушват се внимателно;
- вземат решения съвместно;
- проявяват взаимно доверие и уважение.

Работниците трябва да бъдат информирани, инструктирани, обучени и консултирани по проблемите на здравето и безопасността. Пълното участие излиза извън границите на консултациите — работниците и техните представители участват и във вземането на решения.

(¹) EU-OSHA — Европейска агенция за безопасност и здраве при работа: Представителство на работниците и консултации относно здравето и безопасността — Анализ на резултатите от Европейското изследване на предприятията по отношение на новите и появяващите се рискове (ESENER), 2012 г.

Основните причини, поради които работниците трябва да упражняват активно въздействие върху решенията на ръководството:

- участието на работниците помага за разработване на ефективни начини за предпазване на работниците;
- ако работниците бъдат ангажирани с даден проблем на етапа на планирането, има по-голяма вероятност да установят причините за предприемане на определена мярка, да помогнат за намирането на практически решения и да се съобразяват с крайния резултат;
- ако на работниците се даде възможност да участват в изграждането на системи за безопасен труд, то те ще могат да съветват, да предлагат и да изискват подобрения — като помагат за разработването на мерки за превенция на трудови злополуки и влошаване на здравето по своєвременен и икономически ефективен начин.

Рамка за участие на работниците

- Работодателите трябва по балансиран начин да се консултират с работниците и/или техните представители и да им разрешават да участват в обсъждането на всички въпроси, свързани с безопасността и здравето при работа.
- Работниците/представителите на работниците имат право да искат от работодателя да вземе подходящи мерки и да представи предложения.
- Националните законодателства и/или практики установяват специфични изисквания за предоставяне на информация и консултации, особено по отношение на работническите представители и техните права и създаването на форуми като съвместни комитети по безопасност.
- Използването на съчетание от мерки и методи, както формални, така и неформални, обикновено е най-доброто решение. По-специално, прякото участие на работниците или на техните представители не следва да се разглеждат като алтернативи, а като различни пътища, които да се съчетават по максимално ефективен начин.

Ролята на работодателите

Според закона работодателите отговарят за управлението на здравето и безопасността. Това означава работниците да бъдат предпазвани от всичко, което може да им навреди, чрез ефективен контрол на всички рискове от нараняване или влошаване на здравето, които могат да възникнат на работното място.

Съгласно законите за здравето и безопасността работодателите са длъжни да правят оценка на рисковете при работа. Следва да се извършват оценки на всички рискове, които могат да причинят вреда на работното място, с цел да бъдат определени необходимите мерки за контрол.

Работодателите трябва да предоставят на работниците информация за рисковете на техните работни места и за начините на тяхното предпазване, както и да ги инструктират и обучат как да избягват рисковете.

Работодателите трябва да се консултират с работниците по въпросите на здравето и безопасността. В зависимост от националното законодателство консултациите могат да бъдат преки или чрез посредничеството на представител на работниците. Често се използва съчетание от двата подхода. На работодателите може да им се наложи да създадат съвместен комитет по безопасност с участието на работниците и работодателите, в който могат да бъдат обсъждани по-стратегически теми.

Работодателите трябва да насърчават култура, при която здравето и безопасността са неразделна част от ролята на всички. Консултации трябва да се провеждат независимо от размера на организацията. Принципите са едни и същи — насърчаване на открит диалог, взаимно изслушване, извличане на поуки и предприемане на съответните действия, но форматът може да бъде различен.

„Съвместни грижи за здравето и безопасността.“

Ролята на работниците

Както работодателите, така и работниците отговарят за грижите за здравето и безопасността при работа. Работодателите имат основните задължения за превенция на рисковете на своите работници чрез въвеждане на предпазни мерки, в това число безопасни методи на работа, безопасно оборудване, подходящи лични предпазни средства и информиране, инструктиране и обучение на работниците. Законът обаче изисква и от работниците да изпълнят своята роля и да помогнат на работодателя да ги предпази чрез:

- грижи за безопасността и здравето на самите себе си и на другите;
- активно сътрудничество със своя работодател по въпросите на безопасността и здравето;
- прилагане на полученото обучение за безопасно извършване на работата и при използване на оборудването, инструментите, различните вещества и пр.;
- споделяне с някого (работодател, инспектор или работнически представител) дали според тях самата работа — или неподходящите мерки за безопасност — излагат на риск нечия безопасност или нечие здраве.

Законовите изисквания отразяват причините, поради които работниците следва да вземат участие, за да помогнат за повишаване на стандартите за здраве и безопасност по отношение на самите себе си или на своите колеги. Първо, грижите за здравето и безопасността имат за цел те да не бъдат наранявани при работа. И второ, те познават рисковете на работното си място и трябва да дадат своя принос за тяхното управление.

„Както работодателите, така и работниците отговарят за грижите за здравето и безопасността при работа.“

Работодателите трябва първо да насърчават култура на здраве и безопасност, която подкрепя участието на работниците. Но работниците, на свой ред, не трябва да свеждат участието си до пасивно сътрудничество и следване на правилата за безопасност. Ако работниците искат да получат максимално ефективна защита на здравето и безопасността си, те трябва да използват пълноценно договореностите за участие на работниците на тяхното работно място.

Начините, по които работниците могат да изкажат мнението си и да вземат участие, са:

- задаване на въпроси, поставяне на проблеми и правене на предложения по време на събрания, екипни обсъждания, учебни занятия, разговори насаме с надзорници или ръководители;
- вземане на участие във всякакви консултации. Това може да стане под формата на участие в анкети, схеми с предложения или състезания по безопасност;
- участие в изпитвания, напр. за избор на лични предпазни средства;
- доброволно участие в дейности по безопасност и здраве при работа, като работни групи;
- докладване на злополуки, ситуации, близки до злополуки, или всеки друг инцидент, който според тях може да бъде опасен, нездравословен или създаващ затруднения, но и даване на идеи за подобрения;
- разговори с работническите си представители, ако имат такива, и участие във всякакви дейности, организирани от тях (събрания, анкети и пр.). Обмисляне на възможността да се предложат за работнически представители;
- съобщаване на новини за здравето и безопасността във фирмения бюлетин;
- прилагане на получените при обучението знания в служебните задачи;
- даване на добър пример на новоназначените работници и оказване на помощ по аспектите на здравето и безопасността в тяхната работа.

„Ако работниците искат да получат максимално ефективна защита на здравето и безопасността си, те трябва да използват пълноценно договореностите за участие на работниците на тяхното работно място.“

Ролята на представителите на работниците

Представителството на работниците, съчетано с пряко участие на работниците, е ефективен начин за получаване на мнения и съпричастие на работниците по проблемите на здравето и безопасността. Ролята на представителя на работниците е да осигури принос на работниците при вземането на управленски решения, когато се разработват предпазни мерки, чрез отразяване на техните мнения, безпокойства и идеи. Неговата роля е различна от тази на служителите, като надзорниците, чиято длъжностна характеристика включва задачи в помощ на управлението на здравето и безопасността. Техните права и задължения се определят в националното законодателство. Те включват платен отпуск за изпълнение на задълженията им и обучение.

Може да се създаде съвместен комитет по безопасност с участието на работниците и работодателите, в който да участват представители на работниците. Комитетите по безопасност се използват като дискуссионни форуми и консултативни органи при вземане на фирмени решения. Такъв комитетът по безопасност дава възможност на представителите на работниците, консултантите по здраве и безопасност, ръководителите и надзорниците да се срещат, да идентифицират проблеми на здравето и безопасността и да упражняват съвместно въздействие върху състоянието на безопасността във фирмата. Нека повторим, тяхното създаване и дейността им се определят от националните закони и указания. Те трябва да имат балансиран брой представители на работниците и на ръководството и да обсъждат по-стратегически въпроси и по-съществени проблеми.

Представителите на работниците може да бъдат и представители на профсъюзите. Профсъюзите изпълняват ценна роля, като подпомагат и обучават своите представители и предоставят независима информация за здравето и безопасността на работното място. Те често работят съвместно с работодателите по проекти за решаване на проблеми на здравето и безопасността.

„Ролята на представителя на работниците е да осигури приноса на работниците при вземането на управленски решения.“

Контролни списъци за ефективно участие на работниците

Следните два контролни списъка включват основните точки, които трябва да се вземат предвид при разработване на мерки за по-добро участие на работниците. Първият контролен списък е предназначен за работниците, а вторият — за представителите на работниците. Въпросите с отговор „не“ са знак да се помисли какво може да се направи по различен, по-добър начин. Списъците не са изчерпателни и следва да се разглеждат само като общи насоки, включващи главните точки

	РАБОТНИЦИ	Да	Не
1	Правени ли са консултации с работниците и участвали ли са те в процеса на оценка на риска, свързан с тяхната работа?		
2	Обучавани ли са работниците да разбират как се прилагат общите принципи на превенция за разработване на мерките за здраве и безопасност?		
3	Насърчавани ли са работниците да предлагат идеи за подобряване на стандартите за здраве и безопасност?		
4	Обучени ли са работниците да докладват за рискове и всевъзможни пропуски в мерките на работодателя за предпазване на хората?		
5	Правят ли са консултации с работниците и участват ли те в изготвянето на инструкции, процедури, политики и пр.?		
6	При планирането на промени провеждат ли се консултации с работниците и вземат ли те участие преди приемането на окончателни мерки?		
7	Обучени ли са работниците да търсят активно възможности за подобрения в мерките за здраве и безопасност?		
8	Провеждани ли са консултации с работниците и вземат ли те участие в избора на инструменти, работно оборудване и лични предпазни средства преди закупуването на такива съоръжения?		
9	„Тествани“ ли са решенията с работниците, за да се разбере тяхното мнение преди вземането на окончателни решения?		

	ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА РАБОТНИЦИТЕ	Да	Не
1	Има ли съгласувани процедури за участието на представители на работниците?		
2	Провеждат ли се консултации с представители на работниците относно всички въпроси, свързани със здравето и безопасността, в това число: оценки на риска, мерки, определяне на работници, които да отговарят за здравето и безопасността, първа помощ и пр., обучение по безопасност, запознаване с ново оборудване, технологии и т.н.?		
3	Правят ли се консултации с представители на работниците и участват ли те в изготвянето на инструкции, процедури, политики и пр.?		
4	Участват ли представители на работниците във вземането на решения относно здравето и безопасността, напр. посредством консултативни органи и групи за вземане на решения?		
5	Включват ли одитите за здраве и безопасност редовно представители за безопасност, както и ръководители?		
6	Насърчават ли се представителите на работниците да докладват за примери на добра практика, които могат да бъдат съхранявани в организационна база данни?		
7	Вземат ли представителите на работниците пълноценно участие в разследването на инциденти?		
8	Разрешава ли се на представителите на работниците платен отпуск за обсъждане на въпроси и осъществяване на обратна връзка с представяваните от тях работници?		
9	Оказва ли се на представителите на работниците административно съдействие за пълна подкрепа при изпълнение на техните функции?		
10	Достатъчно обучени ли са представителите на работниците по общите принципи на превенция и прилагането на тези принципи на работното място? Обучени ли са представителите на работниците да развиват уменията си за представителни функции?		

Източници и допълнителна информация

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA)

<http://osha.europa.eu>

Създаден е специален раздел от уебсайта на Кампанията за здравословни работни места, предлагащ допълнителни съвети и указания за работниците и техните представители. Той включва препратки към различни публикации и уебсайтове, както и версии онлайн за изтегляне на настоящото ръководство.

Този уебсайт е наличен на 24 езика и може да бъде намерен на следния адрес:
www.healthy-workplaces.eu

EU-OSHA изготвя различни доклади за добри практики по ръководство и участие на работниците, достъп до които ще бъде осигурен по време на кампанията. Ще има и раздели от уебсайта, посветени на ръководството (www.healthy-workplaces.eu/leadership) и на участието на работниците (www.healthy-workplaces.eu/worker-participation).

„Пълното участие излиза извън границите на консултациите — работниците и техните представители участват и във вземането на решения.“

Европейска конфедерация на профсъюзите (ETUC)

www.etuc.org

ETUC изготви различни публикации за представителството на работниците.

Европейски синдикален институт (ETUI), отдел „Условия на труд, здраве и безопасност“

www.etui.org/Topics/Health-Safety

Вижте например:

- Основни теми — безопасност
- Раздел публикации относно представители на работниците
- Статии в HesaMag за представителството на работниците

Националните профсъюзи предлагат практическа помощ и обучение на своите представители на работниците и изготвят различна информация относно безопасността и здравето при работа.

Националните органи за безопасност и здраве при работа (БЗР)

предоставят информация и указания относно законовите изисквания и добрите практики. Така например Изпълнителният орган по здравето и безопасността в Обединеното кралство има интернет страница относно участието на работниците: <http://www.hse.gov.uk/involvement/index.htm>

Други

Zero harm worker involvement (Участие на работниците за липса на злополуки) — липсващият елемент, 2011 г., <http://www.workerinvolvement.co.uk>

Hazards Magazine (Списание за рисковете) — вж. например разделите за ресурси относно организиране и представители на профсъюзите по въпросите на безопасността: <http://www.hazards.org/resources/index.htm>

Barefoot research — наръчник на работника за организационна дейност по безопасност при работа, Международна организация на труда (МОТ), 2002 г., <http://www.ilo.org>

За кампанията

Кампанията за здравословни работни места се координира от Европейската агенция за безопасност и здраве при работа и нейните партньори в повече от 30 държави; тя подпомага широк обхват от дейности на национално и европейско равнище. Кампанията за 2012—2013 г. **„Да работим заедно за превенция на риска“** повишава осведомеността относно значението на ръководната роля на БЗР и участието на работниците за превенция на трудовите злоупотреби и професионалните заболявания.

Ключови дати

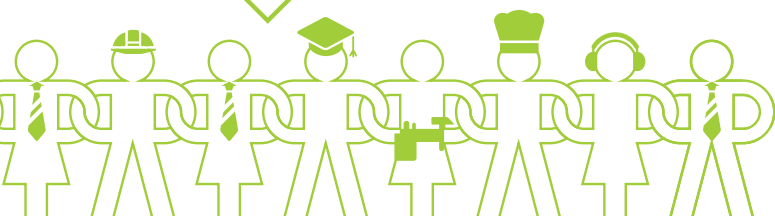
- Начало на кампанията: 18 април 2012 г.
- Европейски седмици за безопасност и здраве при работа през октомври 2012 г. и 2013 г.
- Церемония на наградите за добра практика: април 2013 г.
- Среща на върха за здравословните работни места: ноември 2013 г.

www.healthy-workplaces.eu

„Здравословни работни места е най-голямата кампания за безопасност и здраве при работа в Европа.“

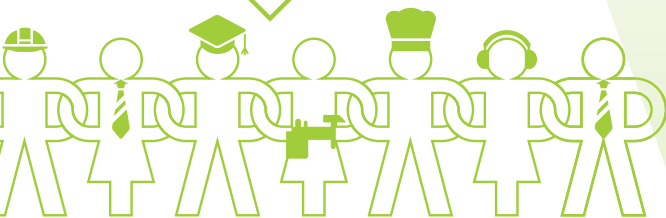
Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA) допринася за превръщането на Европа в по-безопасно, по-здравословно и по-продуктивно място за работа. Агенцията проучва, разработва и разпространява надеждна, балансирана и безпристрастна информация за безопасността и здравето и организира общоевропейски кампании за повишаване на осведомеността. Агенцията, която е създадена от Европейския съюз през 1996 г. и е със седалище в Билбао, Испания, обединява представители на Европейската комисия, правителствата на държавите-членки, организации на работодателите и работниците, както и водещи експерти във всяка от 27-те държави-членки и извън тях.

Европейската конфедерация на профсъюзите (ETUC) е профсъзна организация, основана през 1973 г. Днес тя представлява 83 профсъюзни организации в 36 европейски държави плюс 12 индустриални федерации. Основната цел на ETUC е популяризиране на европейския социален модел и работа за развитието на обединена Европа на мир и стабилност, където работещите хора и техните семейства могат да се радват на пълни човешки и граждански права и високи жизнени стандарти. Европейският социален модел въплъщава общество, съчетаващо устойчив икономически растеж с непрекъснато подобряващи се стандарти на живот и труд, включително пълна заетост, социална закрила, равни възможности, качествени работни места, социално приобщаване и открит и демократичен процес на изготвяне на политиките при пълното участие на гражданите в решенията, които ги засягат. ETUC е убедена, че консултацията с работниците, колективното договаряне, социалният диалог и добрите условия на труд са ключови фактори за насърчаване на иновациите, производителността, конкурентоспособността и растежа в Европа.

Участие на работниците и служителите в безопасността и здравето при работа — практическо ръководство

Често служителите познават задълбочено работата си и знаят как могат да я направят по-безопасна. Настоящото ръководство показва как работниците могат да използват тези познания и да си сътрудничат активно с ръководителите си за подобряване на безопасността и здравето на работното място. В ръководството се представят съответните роли, отговорности и правни задължения на работниците, техните представители и работодателите. Дават се конкретни примери за стъпките, предприети от всички участници за значимо подобряване на безопасността и здравето при работа. Настоящото ръководство съдържа също полезен „контролен списък“, който работниците и техните представители могат да следват, за да се гарантира, че се полагат максимални усилия за намаляване на риска.

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа

Gran Vía 33, 48009 Bilbao, ИСПАНИЯ

Тел.: +34 94 479 4360

Факс +34 94 479 4383

Имейл: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Европейска конфедерация на профсъюзите

Международна конфедерация на профсъюзите (ITUH)

Boulevard Roi Albert II, 5/Koning Albert II-laan 5

1210 Bruxelles/Brussel, BELGIQUE/BELGIË

Тел.: +32 2 224 04 11

Факс: +32 2 224 54

<http://www.etuc.org>

ISBN 978-92-9191-588-0

9 789291 915880

Служба за публикации